

Nr 31

Av fröken **Karlsson m. fl.**, om *partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring för folk- och småskollärare.*

(Lika lydande med motion nr 13 i Första kammaren)

Under maj månad vid 1961 års vårriksdag behandlades en motion som avsåg dels inrättande av deltidstjänster och dels möjlighet att erhålla partiell tjänstledighet för folk- och småskollärare på samma sätt som är möjligt för övningslärare och lärare som beröres av Saar. Riksdagen ansåg att frågan borde tillhöra de frågor som behandlades av 1957 års skolberedning, varför den hänsköts till denna beredning. Skolberedningen, som ju då stod inför avslutningsarbetet, ansåg sig emellertid icke böra taga upp frågan till behandling, varför den lämnades utan avseende. Det finns således starka skäl för att nu åter aktualisera frågan.

Gällande avlöningsreglemente för folkskolan lägger hinder i vägen för att folk- och småskollärare beviljas partiell tjänstledighet eller tilldelas deltidstjänster, detta till skillnad från övningslärare och lärare som beröres av Saar. Orsaken till denna skillnad torde vara att söka i det förhållandet att folkskolan bygger på klassläraresystemet och att fördelarna med detta system skulle riskera att reduceras till följd av en uppluckring av bestämmelserna.

Vi anser givetvis att de organisatoriska och pedagogiska skäl som åberopats till stöd för den rådande ordningen kan vara fullt riktiga i och för sig. Men det finns enligt vår mening andra skäl vilka kräver beaktande och vilka motiverar en mindre bunden inställning i de frågor det här gäller. Dessa skäl är flera, bl. a. dels den från såväl pedagogiska som disciplinära synpunkter viktiga kontinuiteten, dels skäl som har samband med skolans verksamhet i den bristsituation som f. n. råder och dels skäl som hänför sig till lärarna personligen. Vi vill exemplifiera vad vi åsyftar. En lärare kan liksom övriga samhällsmedborgare stå inför tvånget att ägna sig åt skötsel av barn och hem. Främst gäller detta förstås de kvinnliga lärarna, men man bör knappast stå helt främmande för att situationen kan aktualiseras även för manliga lärare. Läraren kan också på grund av nedsatt arbetsförmåga inte klara sin krävande pedagogiska uppgift med oförändrade arbetspensar. Han eller hon kan på grund av vidareutbildning nödgas tillfälligt minska sina arbetsinsatser i skolan. Ett gemensamt drag för de exemplifierade situationerna är att läraren mycket väl kan tänkas i stånd att på ett kvalitetsmässigt gott sätt fullgöra en del av tjänsten. Läraren måste f. n. i dylika fall

begära hel tjänstledighet. Det skulle otvivelaktigt vara till utomordentlig fördel för både skolan och läraren om han eller hon kunde få tjänstgöra i mindre omfattning.

Det kanske mest avgörande är emellertid i vilken utsträckning skolan, d.v.s. undervisningen och barnen, skulle kunna dra fördel av att möjligheterna till partiell tjänstledighet och deltidarbete utvidgas. I ett läge med god lärartillgång där fullgoda vikarier finns att tillgå kan man anta att en vid liberalisering av de här aktuella bestämmelserna kunde ske utan nämnvärt men för skolan. Det pedagogiska momentet skulle icke lida nämnvärt intrång. Visserligen skulle klassen konfronteras med en ny lärare, men klasslärarsystemet skulle fullföljas.

Det ligger då nära till hands, som en följd av de synpunkter som anförts, att det skulle ställa sig svårare att genomföra den önskade liberaliseringen i en situation som kännetecknas av lärarbrist, dvs. en sådan situation som vi just nu befinner oss i. Härvid är det emellertid viktigt att observera följande. Det är troligt — om vi t. v. uppehåller oss vid frågan om partiell tjänstledighet — att de fall i vilka sådan vore tveklöst motiverad, bedömt enbart med hänsyn till lärarens personliga intressen, t. ex. nedsatt arbetsförmåga, läraren har föga möjlighet att välja annat än att inför omständigheternas tryck begära hel tjänstledighet. Han eller hon kan antagas inte ha någon möjlighet att nöjaktigt uppehålla hel tjänst. Härvid uppstår givetvis behov av vikarie, men en kvalificerad sådan är i normalfallet svår att erhålla. Ansträngningarna att skaffa vikarie torde i ett stort antal fall resultera i att endast okvalificerad kraft kan uppletas, och att sätta en dylik på heltid är otillfredsställande från skolans synpunkt. Om däremot den ordinarie läraren tillåtes att delvis uppehålla tjänsten, har man åt skolarbetet garanterat kontinuitet och pedagogisk färdighet av samma slag som tidigare, och man kan i den situationen även tänka sig att för den övriga undervisningstiden begagna sig av okvalificerad vikarie.

Till detta resonemang kan anknytas önskemålet rörande ökade möjligheter till deltidstjänst. Funnes dylik möjlighet skulle man kunna tänka sig att t. ex. den lärarutbildade hemmakvinnan som på grund av barnskötsel m. m. inte kan uppehålla helt tjänst ställer sig till förfogande och i fall som det nyss nämnda kompletterar den ordinarie läraren. Nu händer det icke sällan att hon efter att ha erhållit hel tjänstledighet under något år nödgas ta avsked från sin tjänst. I sanning en förlust för alla parter!

Vi är övertygade om att man i nuvarande lärarbristsituation men också med hänsyn till den allmänna tendensen i samhället, som pekar hän mot ett ökat deltidarbete inom olika områden, måste tänka sig en ändrad ordning även inom folk- och småskolans ram. Förr kan samhället enligt vår uppfattning inte tillgodogöra sig den utbildade lärarkraften i full utsträckning.

Det är av stor vikt att så sker, då samhället i dag har att utbilda stora årgångar av ungdom och måste göra det under delvis verkligt pressande förhållanden. Därvid har vi särskilt det stora elevantalet i klasserna i åtanke. Allteftersom det lyckas oss att minska elevantalet, med flera klasser som följd, stiger givetvis behovet av kvalificerad lärarkraft. Den av oss ovan anförda synpunkten torde i praktisk utformning utgöra ett av de medel med vilka lärartillgången på kort sikt kan ökas.

Vi vill tillägga att det som villkor för medgivande till partiell tjänstledighet bör fordras att läraren är i styrkt behov därav. Att den för undervisningens del lämpligaste lösningen eftersträvas i varje särskilt fall är en självklar förutsättning som inte behöver särskilt understrykas.

I förevarande sammanhang bör frågan aktualiseras om hur samhället bäst skall stimulera de pensionerade lärarna att göra en insats inom skolväsendets ram. Inom denna kategori finns utan tvivel en latent reserv som samhället har stort intresse av att utnyttja. Dessvärre förefaller det som om gällande bestämmelser om vikarielön ställer sig så oförmånliga att de pensionerade lärarna många gånger drar sig för att träda i tjänst. Lön utgår för deras del enligt bestämmelserna i kungl. kung. 3 juni 1955 (nr 331) av vilken framgår, att de är berättigade till 2/3 av högst löneklass 17, vilket för ortsgrupp V innebär 1 147 kronor per månad. Detta är sämre ersättning än som utgår till oexaminerad vikarie. Många känner det kränkande, att med den kapacitet som en lång pedagogisk gärning medfört i lönehänseende ställas sämre än en okvalificerad lärarvikarie. Fenomenet är visserligen en följd av generella bestämmelser som berör även andra befattningshavare inom statstjänstemannakåren, varför ett undantag för just folkskolläraernas del kan komplicera löneförhållandena mer än vad som i och för sig är önskvärt. Emellertid är läget inom undervisningsväsendet f. n. och under överskådlig tid framåt sådant att särskilda skäl enligt vår mening måste anses föreligga och att det härför kan motiveras att tills vidare undantag i antydd riktning sker. Så har man ju gjort beträffande pensionerade sjuksköterskor när det gäller att i någon mån minska katastrofläget inom sjukvården.

Aberopande det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse hos Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådana åtgärder att

dels partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring kan beviljas folk- och småskollärare, i samma utsträckning som är möjligt för lärare som beröres av Saar,

dels full vikarielön utgår till pensionerad folk- och småskollärare.

Stockholm den 17 januari 1962

Eva Karlsson

Bo Turesson

Stina Gunne

Dag R. Edlund

Sixten Palm

Ulla Lidman-Frostenson

Carl Eric Hedin

Karin Wetterström